

De Talmoed in een modern jasje. Bespreking van nieuwe denkbeelden die al oeroud in de Misjna & Talmoed voorkwamen (> 3.500 jaar geleden)

EENMALIGE LEZING JOODS GENOOTSCHAP VOOR WETENSCHAP BIJ CRESCAS 14 OKTOBER 5 CHESJVAN 2018

DOOR JACOB NATHAN DE LEEUWE

WWW.STICHTING-TALMOED-NEDERLAND.NL

JACOB@LI-EL.NL

@TALMUDNEWS

@JACOBDELEEUWE

Referenties:

- je zult je naaste liefhebben zoals (je) jezelf (liefhebt)”: Leviticus, Vajikra:19:18” , ואהבת לרעך כמוך
- Androgynos: inzake externe geslachtskenmerken: Talmoed Bavli: Baba Batra 58a; 126b; Rosj Hasjana 29a;
- Inzake verschillen man en vrouw met betrekking tot de halacha e.a.: Talmoed Bavli: Sota 23a; Nidda 31b; Taäniet 14a. Inzake sekseverschillen en verschillen tussen externe geslachtskenmerken Jebamot Misjna 79b tot en met 81a. Misjna Bikoeriem 4:1 en 4:5.
- Inzake rituele onreinheid van een ledemaat dat “verwijderd” is (na bv transplantatie of ongeval, oorlog, operatie): Talmoed Bavli Edoejot 6:2
- Mens geschapen naar Gods beeld en gelijkenis: Talmoed Bavli: Avot 8a.
- De waardigheid van de mens: Talmoed Bavli Baba Kama: 79a en 79b.
- De man, vrouw en God als partners en verschillen: Talmoed Nidda 31a, Avoda Zara 3b en 4a*.
- Waarom werd de mens alleen (en niet in een menigte) geschapen? Talmoed Sanhedrin 37a (aan het eind, namelijk de Misjna).
- Het verbod op travestie: wat is precies de halacha? Zie Devariem, Deuteronomium 22:5 en Rasji.
- Homofilie in de Tenach: Zie II Samuël, Sjemoeël beet 1:19-27.
- Wanneer wordt het gebed van de mens verhoord? Talmoed Sota 5a.
- Geslachtsverschillen bij de mens (extern): Zie Beresjiet 1:27, 2:21-23, 5:2. Zie Beresjiet Rabba (Midrasj): 8:1 en Vajikra Rabba (Midrasj): 14:1.
- Megillat Rut, de rol van Rut.

Abraham en Sara waren volgens Talmoed Jevamot 64a Tumtumiem

- Medisch: vaak een gesloten geslachtsorgaan (testikels en of vrouwelijke genitalia hebben worden door een membraan bedekt).

• אמר רבי אמי אברהם ושרה טומטמין היו שנאמר הביטו אל צור חוצבתם

• ואל מקבת בור נוקרתם וכתוב הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב שרה אמנו אילונית היתה שנאמר ותהי שרי עקרה אין לה ולד אפי' בית ולד אין לה

Rabbi Ami zei: Avraham en Sara hadden oorspronkelijk een verborgen geslachtsorganen (hun geslacht was verborgen) (Tumtumiem), want er is gezegd (Jesaja 51:1;) “, Kijk naar de Rots van waaruit je uitgehouwen bent; naar de diepe groeve waaruit je gedolven bent. Kijk naar Avraham, jullie vader, naar Sara die jullie heeft gebaard.”

Aanwijzing naar het mannelijke geslachtsorgaan dat eerste bedekt was. Sara was een Ilonith (niet in staat zich voort te planten) ze had zelfs geen baarmoeder! (Lod, לד)

בכורים פרק ד

פרק ד.

אנדרונינוס*).

א אנדרונינוס יש בו דרכים שנה
לאנשים. ויש בו דרכים שנה לנשים.
יש בו דרכים שנה לאנשים ונשים.
יש בו דרכים אינו שנה לא לאנשים
ולא לנשים: ב כיצד שנה לאנשים.
מטמא בלובן באנשים. ומתעטף
באנשים. ונושא. אכל לא נשא.
באנשים. ואמו יושבת עליו בדם
טוהר באנשים. ואינו מתניח עם
הנשים באנשים. ואינו ניזון עם הבנות
באנשים. ועובר על בל תקיף וכל
תשחית ובל תטמא למתים באנשים.
וסב בקל המצות האמורות בתורה
באנשים: ג כיצד שנה לנשים.
מטמא באדם באנשים. ואינו מתניח
עם האנשים באנשים. ואינו זקוק ליגם
בנשים ואינו חולק עם הבנים באנשים.
ואין אוכל בקדשי המקדש באנשים.
ואמו יושבת עליו בדם טמא באנשים.
יפסול מן העדות באנשים. ואם נבעל

“Je zult je naaste liefhebben zoals jezelf”

- Het betreft een *mitsvat asé*, מצוות עשה, een expliciet gebod uit de Tora en volgens Rabbi Akiva een basisprincipe volgens welke de mens door het leven dient te gaan en andere mensen dient te bejegenen (zie Talmoed *Jeroesjalmi Nedariem* 9,3). Overigens speelt hetzelfde idee een grote rol in het Christendom, maar de toepassing ervan in de praktijk van het Christendom en Boeddhisme is anders dan in het Jodendom (zie later).
- De volledige *pasoek*, het vers in de Tora luidt (Leviticus, *Vajikra* 19:18):
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני יהוה
je zult je noch wreken, noch haat“
koesteren jegens de kinderen van je volk en je zult je naaste liefhebben zoals jezelf, Ik
.”ben de Eeuwige

“Je zult je naaste liefhebben zoals jezelf”

- Uitleg van *Rasji* (acroniem van Rabbi Sjelomo Jitschaki, de grote verklaarder, die leefde van 1040-1105 in Troyes, Frankrijk) gebaseerd op de mondelinge leer en overleveringen van vader op zoon vanaf Mozes vanaf de berg Sinai (Misjna en Gemara hetgeen samen de Talmoed vormt als exegeese op de Tenach en de Tora):
 - לא תקם: אמר לו השאילני מגלך. אמר לו לאו. למחר אמר לו השאילני קרדומך. אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני, זו היא נקימה. ואיזו היא נטירה, אמר לו השאילני קרדומך. אמר לו לאו. למחר אמר לו השאילני מגלך. אמר לו הא לך ואיני כמותך, שלא השאלתני. זו היא נטירה, שנוטר האיבה בלבו אף על פי שאינו נוקם: (bijvoorbeeld als) je zult je niet wreken etc.: (bijvoorbeeld als) men tot iemand zegt leen me jouw zeis en de ander zegt tot hem: neen dan mag je niet een volgende dag tegen de ander zeggen die jou een bijl te leen vraagt: “ik leen deze niet uit evenals jij mij (de zeis) niet, *nekiema* van zich wreken en wat is de betekenis van, hebt uitgeleend”. En dit is de betekenis *netiera*? (Bijvoorbeeld als) men tot iemand zegt: leen mij je bijl en vervolgens zegt die persoon tot hem: nee. (En) de volgende dag zegt degene (die weigerende de bijl te lenen) tot de ander: leen mij je zeis (en vervolgens) zegt de ander: hier is deze maar ik ben niet zoals jij, die mij niet (je bijl) geleend heeft; dat is *netiera* in de zin van wraak koesteren of bewaren in het hart ofschoon men zich niet wrekt (zie Talmoed *Joma 23a*). (*Rasji*)

Wat is liefde, (wat is haat) jegens een ander?

- **Filosofisch: wederzijdse acceptatie en genegenheid of toewijding voor een ander persoon.**
- **In het christendom behalve het bovenstaande soms onevenwichtig zoals in bijvoorbeeld de uiterste vorm van zelfopoffering voor de ander (agapé) waarbij de ander de keus wordt gelaten of deze liefde wordt beantwoord, hierbij wordt de eigen persoon en het egoïsme voor en van de eigen persoon losgelaten (dit is tegen de *halacha*) en het kan tot psychologische afhankelijkheid lijden (men kan niet meer leven zonder de ander: dit leidt tot zelfontkenning (tegen de *halacha*).**
- **Onvoorwaardelijke liefde voor alle wezens (metta uit het Boedisme).**
- **In Jodendom: één met jezelf zien (probeer minstens in contact te komen met je nesjama, je spirituele ziel) te worden alvorens één te zijn met een ander (dit heet *jichud*: het samen vormen van een relationele eenheid). Het woord *jichud*, eenheid יחדו bevat de woorden: יחד (*jachad*, samen), יד, (*jad*, kracht of hand) en יי, één van de Godsnamen die de verbinding van God, het boven-spirituele met de mens symboliseert.**

Halachische consequenties van: “je zult je naaste liefhebben zoa jezelf” (1)

- Het is voor een mens makkelijk zichzelf te vergeven: dus hij moet ook een ander makkelijk vergeven.
- De toevoeging in de *pasoeck*, het vers “Ik ben de Eeuwige” achter het gedeelte je zult geen wraak nemen (*nekiema*) en geen wraak koesteren (*netiera*), betekent dat er zwaar aan deze *mitsve*, opdracht getild wordt omdat “de Eeuwige de geheimen die het hart koestert, kent en zich met ieder lid van het joodse volk verbonden voelt, zie o.a. Deuteronomium, *Devariem* 32:9: כִּי חֵלֶק יְהוָה עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבְלֵי נַחֲלָתוֹ “want een deel van de Eeuwige bestaat uit zijn volk, Jacob, het aan Hem als een (sier)ketting gebonden erfgoed”.
- Er zou moeten staan in het vers: אֶת רֵעֵךְ (je zult) je medemens (liefhebben) waarbij het woordje אֶת een accusativus, vierde naamval is. Maar in dat geval is er dus sprake van passiviteit van het object, namelijk je naaste. Daarom schrijft de Tora volgens Ibn Ezra לְרֵעֵךְ liefde betonen “aan” je medemens. De laatste moet ook bereid zijn actief in dit proces deel te nemen en niet louter passief. En bovendien duidt het gebod erop in deze grammaticale vorm dat de opdracht luidt het goede voor je naaste te doen.

Halachische consequenties van: “je zult je naaste liefhebben zoals jezelf” (2)

- De Tora verbindt de liefde voor een ander met de liefde voor zichzelf: iemand die om wat voor een reden niet van zichzelf houdt kan hierdoor in principe ook niet om een ander geven. Ergo de *mitsva* om een ander lief te hebben, is alleen uitvoerbaar als men zichzelf respecteert en als men van zichzelf houdt. Iemand die zichzelf haat of in ieder geval niet liefheeft, zou *halachisch* gezien dus geen ander kunnen liefhebben. In *halachische* zin zou zo'n persoon een *tikoén*, een veranderings- en vervolmakingsproces moeten ondergaan alvorens wel hiertoe in staat te zijn: deze verandering brengt in deze persoon levensgeluk en liefde voor zichzelf en potentieel voor de ander teweeg.
- De opdracht die de mens van God heeft gekregen is de wereld te bewaken en te vervolmaken: dit is de zogenaamde *tikoén Olam*: de mens kan dit doel bereiken door middel van *tesjoeva*, inkeer en terugkeer tot zijn (eigen) oorsprong, dat wil zeggen: God. Door te erkennen dat hij een evenbeeld is en geschapen is naar zijn vorm en gelijkenis (Exodus, *Beresjiet* 1:27). Indien deze mens echter in zijn eigen ogen qua gevoel en of verstand niet is, zoals hij voelt of niet voelt zoals hij is dan is er geen sprake van *tikoén* maar dient dit proces wel tot stand gebracht te worden om te zijn wie men wil worden.
- Verliefdheid is een gevoel o.a. allereerst gebaseerd op een biochemisch/hormonaal (o.a.) proces wat gerationaliseerd wordt door de psyché als een vorm van (reciproke) versmelting van gevoels- en verstandsbelangen die soms een min of meer blijvend karakter kunnen hebben en resulteren in een blijvende liefde waarin de belangen en de liefde voor en van de ander geheel onbaatzuchtig tot zijn eigen of het belang van de partner is gemaakt.

Kent het jodendom een natuurwetdoctrine? (1)

- De natuur is geschapen door God en heeft een werking op zichzelf: zie Psalm 19: הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֱלֹהִים וּמַעֲשֵׂה יְדָיו מְגִיד הַרְקִיעַ “de hemelen verhalen Gods glorie en het werk van zijn handen wordt verkondigd door de rakia, het uitspansel.
- “van dag tot dag wordt Zijn parool doorgegeven en van de ene nacht op de andere wordt Zijn kennis bekend gemaakt.
- “er is geen fysieke communicatie er zijn geen woorden, zonder hun geluid wordt er toch gehoord”.

Kent het jodendom een natuurwetdoctrine? (3)

- Zolang de natuur op zichzelf wordt beschouwd, is er een natuurwet(doctrine) waaraan alle elementen van de schepping onderworpen zijn: bijvoorbeeld de wetten van de fysica, energie, gravitatie etc.
- Iedereen en alles is hieraan onderworpen.
- Op micro- en mesoniveau en macroniveau is de natuur te bestuderen ja zelfs te beïnvloeden.
- De mens bestudeert de kosmos, maakt ruimtereizen, doet onderzoek naar het leven, manipuleert genen, bederft het milieu, vervuilt bodem, aarde en zee en zelfs de atmosfeer.

Kent het jodendom een natuurwetdoctrine? (4)

- Men kwam tot de ontdekking van ruimte en tijd en zwaartekracht doordat ontdekt werd dat onze kosmos ontstond uit een oerknal.
- Maar ieder rotje moet gemaakt worden en ontstoken.
- Ieder kaar die licht geeft wordt aangestoken.
- Iedere oerknal heeft een Oer-Knaller!
- Met andere woorden: er bestaat God boven natuur en kosmos verheven.
- God is altijd nog één meer dan de kosmos (natuur).

Kent het jodendom een natuurwetdoctrine? (6)

- De natuurwetten kunnen worden veranderd door God zelf die zich met de natuur verbindt: God = Elohiem = אלהים = 86.
- De vijf = ה = 5 van HaSjem = God = השם verbindt zich met:
- Teva = natuur = טבע = De Natuur = ה טבע = $81+5=86!$
- Met andere woorden: de natuur is aan Gods wet, de Tora onderworpen.
- Dus: het jodendom kent geen natuurwet doctrine, wel is er de Tora: de medische wetenschap en praktijk moeten worden getoetst tegen de achtergronden van de ge- en verboden van de Tora

De indeling in menstypen (1)

- Volgens de Tora wordt de mens geschapen naar Gods beeld en naar zijn gelijkenis, zie Genesis, *Beresjiet* 1:26-27:

אָמַר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ וְיִרְדּוּ בְדִגְתַּי וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ וּבְכָל

En God zei: laat ons de mens (enkelvoud in “הָרֶמֶשׂ הָרֶמֶשׂ עַל הָאָרֶץ.”

Hebreeuws) maken naar ons beeld en naar onze gelijkenis; en zij

(meervoudsvorm in Hebreeuws) zullen heersen over de vissen van de zee

en over het gevogelte dat langs het zwerk vliegt en over het vee en de

.”gehele wereld en overal het kruipend gedierte dat over de wereld kru

De indeling in menstypen (2)

- De dominante benadering van geslachtstypering in de westerse maatschappij heeft zijn oorsprong in de christelijke gedachtevorming hierover, welke de geslachtstypering als binair (man of vrouw) beschouwt.
- Het klassieke jodendom voortkomend uit Tora en Talmoed en traditie heeft echter een veel gediversifieerde benadering
- De Talmoed (gebaseerd op overlevering van vader op zoon vanaf Mozes) heeft alleen al meer dan honderden referenties naar andere categorieën van geslachtelijke typeringen dan alleen man en vrouw voortvloeiend uit dat de mens alleen (als potentieel twee geslachtelijk wezen, hermafrodit gecreëerd werd). Zie tekst 6 en verschillen in beide scheppingsverhalen. De twee scheppingsverhalen zijn er omdat eerst de gedachte bij God postvatte (*machsjava*, *מחשבה*) en de wereld in potentie geschapen werd vanuit *tohu vabohoe*, chaos en vormloosheid, *תהו ובהו* waarvan de getalwaarde (*gematria*) $411 + 19 = 430$ is. 19 is hetzelfde qua getalwaarde als Chava, Eva, *חווה* en vormt juist 1 meer dan $18 = \text{chai}$, *חי* leven. 411 de getalwaarde van *tohu*, *תהו* chaos of structuurloosheid vormt meer het mannelijke aspect van de oer substantie en heeft dezelfde *gematria*, getalwaarde als: *באחת*, *beachad*, in het eerste of in één en dezelfde getalwaarde als *mismoul*, *משמול* ter linkerzijde: symboliserend uit de linkerzijde waaruit Chava werd gevormd en symboliserend de plaats van de strenge eigenschap van God en zijn engelen (*midat hadien*, *מידת הדין*) die ter linkerzijde van Gods troon staan om de mens te veroordelen, terwijl de moeder, het vrouwelijke aspect ter rechterzijde van Gods troon staat en de *midat rachamiem*, *מידת הרחמים*, de eigenschap van compassie vertegenwoordigt. Merk hierbij op dat *rechem*, *רחם* baarmoeder betekent, het verblijf waarin het kind ultiem beschermd wordt tegen slechte invloeden van buitenaf.

Draagmoederschap in de Tora (1)

- Zie Genesis, Beresjiet 16:2
- ותאמר שרי אל אברהם הנה נא עשרני יהנה מלדת בא נא אל שפסתי אולי אבנה ממנה וישמע אברהם לקול שרי
- Toen zei Saraj tot Abram: zie toch dat de Eeuwige bij mij het baren van kinderen heeft tegengehouden; kom toch naar mijn dienaars: misschien zal ik van haar (leven) kunnen bouwen. En Abram luisterde naar de stem van Saraj (juridisch draagmoeder)
- Bouwen: zie Talmoed Choellien: draagmoederschap: de mogelijkheid van het transplanteren van het embryo van de ene naar de andere baarmoeder (Rabbi David ben Zimri, Spanje 1480-1573)!
- De kinderen van de dienaars behoorden tot de moeder des huizes zie Exodus, Sjemot 21:4 :
- אם אדניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות האשה וילדיה תקנה לאדניו והוא יצא בגפו "indien zijn heer (aan de knecht) een vrouw geeft en zij hem zonen of dochters heeft gebaard dan zal de vrouw en haar kinderen bij de heer horen maar hij mag als enkel persoon (vrij) heengaan".

De indeling in menstypen (3)

We lezen iedere ochtend:

Baroech sjeamar vehaja haolam, ברוך שאמר והיה העולם, “geprezen is God die sprak en de wereld was er” symboliserend het eerste scheppingsverhaal waarin de potentie van de *machsjava*, de gedachte wordt gevormd en het matrix van de wereld, de kosmos en de mens wordt vorm gegeven. De Architect heeft zijn bouwplan in gedachten al gevormd en ziet het als het ware levendig voor Zich. In dit scheppingsverhaal wordt het uiteindelijke doel van de schepping gegeven: de schepping van de mens in een mannelijk en vrouwelijke vorm: *zachar oenekeva*, זכר ונקבה. De volbrenging hiervan vindt pas plaats door splitsing van de *Adam Kadmon*, de primordiale oermens in een man en een vrouw. In de embryologie (de ontwikkelingsanatomie van de mens zien we dit terug: aanvankelijk zijn bij een embryo zowel de mannelijke als vrouwelijke geslachtsmogelijkheden aangelegd.

In het tweede scheppingsverhaal (hoofdstuk 2 van Genesis, *Beresjiet*:) komt de realisatie door de actieve bemoeienis van de grote Bouwmeester. Het tweede scheppingsverhaal is de *maáse*, de creatio zelf die in potentiële vorm aanwezig (eerste scheppingsverhaal) wordt gevormd en gestructureerd.

(Genesis, Beresjiet 1:27) : **וַיִּבְרָא אֱלֹהִים | אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם** : **“God schiep de mens naar beeld en gelijkenis, naar het beeld van God was deze geschapen, naar mannelijke en vrouwelijke vorm in deze geschapen”**.

- **ויברא א-להים את האדם בצלמו: בדפוס העשוי לו, שהכל נברא במאמר והוא נברא בידיים, שנאמר** (תהלים קלט ה) (ותשת עלי כפס בחותם כמטבע העשויה על ידי רושם שקורין קוי"ן בלע"ז [מטבע] וכן הוא אומר) **איוב לח יד** (תתהפך כחומר חותם: **God schiep de mens naar zijn beeld** etc.: naar de mal die voor hem was gemaakt, want alles werd door het woord van God geschapen, maar hij (de mens) werd door zijn (Gods) (beide) handen gemaakt, want er is gezegd (zie Psalmen, *Psalmen 139:5*): “en U legde op mij uw handpalm; de mens werd gemaakt door middel van een stempel, zoals een munt geslagen wordt door een beeldenaar, hetgeen in het Frans een coin, muntstempel heet. En zo wordt ook gezegd in de *Tenach* (*Job 38:14*):als leem verandert het stempel (van de mens).” (*Rasji*)

זכר ונקבה ברא אותם: ולהלן הוא אומר (בראשית ב כא) **ויקה אחת מצלעותיו וגו'**, מדרש אגדה שבראו שני פרצופין בבריאה ראשונה **מannelijk en vrouwelijk** ופשוטו של מקרא, כאן הודיעך שנבראו שניהם בשני ולא פירש לך כיצד ברייתן ופירש לך במקום אחר **מannelijk en vrouwelijk werd de mens geschapen** etc.: en verderop zegt de Tora (Genesis, *Beresjiet* hoofdstuk 2:21): “Hij nam een rib van zijn zijden etc.” en volgens de Midrasj agada (de verhalende parabels) werd de mens (aanvankelijk) geschapen met twee voorzijden en twee gezichten: in het eerste scheppingsverhaal en daarna (in het tweede scheppingsverhaal) werd deze (mens) gesplitst (zie *Talmoed Berachot 61a* en *Talmoed Eroevien 18a*). Hoe dit gebeurt wordt niet verklaard maar wel dat de mens op de zesde dag werd geschapen, de verklaring komt op een andere plaats (namelijk hoofdstuk 2). (*Rasji*)

Draagmoederschap in de Tora (1)

- Zie Genesis, Beresjiet 16:2
- ותאמר שרי אל אברם הגה נא גערני יהנה מלדת בא נא אל שפקתי אילי אבנה ממנה וישמע אברם לקול שרי
- Toen zei Saraj tot Abram: zie toch dat de Eeuwige bij mij het baren van kinderen heeft tegengehouden; kom toch naar mijn dienaar: misschien zal ik van haar (leven) kunnen bouwen. En Abram luisterde naar de stem van Saraj (juridisch draagmoeder)
- Bouwen: zie Talmoed Choellien: draagmoederschap: de mogelijkheid van het transplanteren van het embryo van de ene naar de andere baarmoeder (Rabbi David ben Zimri, Spanje 1480-1573)!
- De kinderen van de dienaar behoorden tot de moeder des huizes zie Exodus, Sjemot 21:4 :
- אם אדניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות האשה וילדה תהיה לאדניו והוא יצא בגפו "indien zijn heer (aan de knecht) een vrouw geeft en zij hem zonen of dochters heeft gebaard dan zal de vrouw en haar kinderen bij de heer horen maar hij mag als enkel persoon (vrij) heengaan".

Nieuwe medische ontwikkelingen (1)

- In vitro bevruchting tussen donorgameten (zaad- of eicellen van een derde)
- Kunstmatige inseminatie
- Reageerbuis baby's
- Experimenten met erfelijkheidsmateriaal
- Abortus
- Adoptie
- Euthanasie

Nieuwe medische ontwikkelingen (3)

- Kunstmatige inseminatie met sperma van de man is halachisch gezien toegestaan indien het echtpaar.
- Kunstmatige inseminatie van een onbekende donor is halachisch niet toegestaan (wegens gevaar op incest).
- Wat nu als de zaaddonor bekend is? Halachisch is hier een mouw aan te passen: 1) de man zou theoretisch van zijn vrouw kunnen scheiden waarna de vrouw geïnsemineerd zou kunnen worden: zwangerschap sine concubito (samenleving). 2) Vervolgens weer in de echt treden en kind echten.
- Of:.....

Halachische vragen

- Wat is de status van een man die geen sperma kan produceren dat levensvatbaar is (azoöspermie) of waarvan bewezen wordt dat het sperma niet vruchtbaar is: deze man is dan kinderloos en kan geen kinderen verwekken.
- Is de status van een man zonder testikels is gelijk aan die van een man die geen kinderen kan verwekken?

Een man (of vrouw) die kinderloos is (1)

- De Talmoed zegt: een man die geen kinderen heeft (kan krijgen) wordt als beschouwd als menoedé, “afgesneden” van God. (Pesachiem 113b).
- De Talmoed zegt: een man die kinderen heeft (kan krijgen) wordt als dood beschouwd (Nedariem 64b).
- Een ieder moet aan de wet voldoen: “weest vruchtbaar en vermeerder je” (Genesis, *Beresjiet* 1:28). Volgens de meerderheid valt de procreatieplicht toe aan de man, maar een minderheid rekent dit ook aan de vrouw toe!

Ergo:

- Halachisch gezien wordt een kinderloze man als een dode gezien omdat hij geen nageslacht heeft. Hier zou dus een vorm van een leviraats-inseminatie (sine concubito) kunnen plaatsvinden, zodat vrouw van de man toch zwanger raakt en kinderen krijgt.
- De donor zou familie van de man moeten zijn, bijvoorbeeld broer, oom of neef of verre familie, maar nooit familie van de vrouw.
- Eventueel zou formeel een al tenaj get gegeven kunnen worden.

Uit de geschiedenis van Saraj blijkt

- Halachisch geen bezwaar tegen draagmoederschap sec
- Halachisch geen bezwaar tegen draagmoederschap met ei van een andere vrouw of van dezelfde vrouw.

De *adam Kadmon* is in eerste aanleg (primordiaal) hermafrodit / siamese tweeling

- De daadwerkelijke splitsing vindt pas in hoofdstuk 2 plaats.
- God *Elohiem* (getalwaarde 86) staat 1 boven de natuur *teva*, טבע (getalwaarde 85)
- De natuurlijke wijze van reproductie is een proces dat wel door God is geschapen, maar los van Hem niet direct fysiek bepaald wordt: invloeden van mens en milieu en genetische invloeden, straling etc. kunnen dit proces beïnvloeden, zodat er meerdere geslachtelijke verschijningsvormen kunnen ontstaan (zowel extern als intern) kunnen ontstaan.
- God heeft de tijd (*olam* = plaats en tijd! _ Einstein!) geschapen omwille van de vrije keus van de mens: hierdoor is terugkeer (naar de oorsprong, i.c. naar God, i.c. tikoen vervolmaking en ultiem geluk en menszijn mogelijk).
- Een ieder die zich niet gelukkig voelt door zijn uiterlijke vorm mag en kan terugkeren tot zijn *tikoen*: in modern opzicht: een mens die zich niet tevreden en gelukkig voelt met zijn uiterlijke of innerlijke wezens(en geslachtskenmerken) kan zich laten helpen door middel van bv operatie of andere medische / psychologische hulp om zijn *tikoen* te krijgen: de mens kan weer van zichzelf gaan houden

De Midrasj en Adam Kadmon

Genesis, Bereisjiet Rabba 8:1 (zie tekst):

פרשה בראשית רבה ז ח

השמים. ומגין אף בחללו של עולם שנאמר (תהלים ע) ותשת עלי כפכה. כד"א (א"י: יג) כפך מעלי הרחק. אר"א אחר למעשה יום הראשון וקדם למעשה יום האחרון. הוא דעתיה רד"א. דאמר ר"א תוצא הארץ נפש חיה למינה זו רוחו של אדם הראשון. אמר רשב"ל אחר למעשה יום האחרון. וקדם למעשה יום הראשון. הוא דעתיה דרשב"ל. דאמר רשב"ל. רוח אלהים מרחפת על פני המים. יזו רוחו של מלך המשיח. המד"א (א"י: יג) ונחה עליו רוח ה'. דאם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת למה"ש. ואם לאו אומרים לו זכוב קדמך. יתוש קדמך. שלשול זה קדמך. א"ר נחמן דאחור לכל המעשים. וקדם לכל עונשין. א"ר שמואל אף בקילוס אינו בא אלא באחרונה. הה"ד (תהלים קסג) הללו את ה' מן השמים וגו'. ואומר כל הפרשה. ואח"כ הללו את ה' מן הארץ וגו'. ואומר כל הפרשה. ואח"כ אומר מלכי ארץ וכל לאמים בחורים וגם בתולות. ואמר ר' שמלאי כשם שקילוסו אינו אלא אחר בהמה חיה ועוף. כך ברייתו אינו אלא אחר בהמה חיה ועוף. מ"ט. שנא' ויאמר אלהים ישרצו המים. ואח"כ ויאמר אלהים תוצא הארץ וגו'. ואח"כ ויאמר אלהים נעשה אדם וגו'.

ב ירביי חמא בר חנינא פתח (א"י: יג) הזאת ידעת מני עד וגו'. א"ר חמא בר"ח משל למדינה שהיתה מסתפקת מן החמרון והיו שואלין אלו לאלו מה שברון נעשה במדינה הזו. של ששי היו שואלין של חמישי. של חמישי של רביעי. ושל רביעי של שלישי. של שלישי של שני. של שני של ראשון. ושל ראשון למי היה להם לשאול לא לבני המדינה. שהיו עוסקין בדימוסה של מדינה. אף כאן כל מעשה של כל יום ויום. היו שואלין אלו לאלו מה ביות ברא הקב"ה בכם היום. של ששי שואל של

ז ויאמר אלהים תוצא הארץ וגו'. א"ר אלעזר נפש חיה זה רוחו של אדם הראשון. ויעש אלהים את חית הארץ למינה. ר' הושעיא רבה אמר זה הנחש. א"ר חמא בר הושעיא בנפשות אומר ר'. משנבראו הוא אומר חית הארץ למינה. ואת הבהמה ואת כל רמש הארמה אתמהא. ר' אומר אלו השדים. שברא הקב"ה את נשמתן ובא לבראות את גופן וקדש השבת ולא בראן. ללמדך ר"א מן השדים. שאם יהיה ביד אדם חפץ טוב. או מתגלית. ע"ש עם חשיכה. אומרין לו השלך סמך. שמי שאמר והיה העולם היה עסוק בברייתו של עולם. וברא את נשמתן. ובא לבראות את גופן. וקדש שבת ולא בראן :

פרשה ה א ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. ר' יוחנן פתח (תהלים קל"ג) אחר וקדם צדתי וגו'. א"ר יוחנן אם זכה אדם אוכל ב' עולמות. שנא' אחר וקדם צדתי. ואם לאו הוא בא ליתן דין וחשבון. שנא' (ע) ותשת עלי כפכה. א"ר ירמיה בן אלעזר בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון אנדרוגינום בראו. הה"ד זכר ונקבה בראם. אמר רשב"י בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון = דיו פרצופין בראו ונסרו ועשאו גביים גב לכאן וגב לכאן. איתובן ליה והכתיב ויקח אחת מצלעותיו. א"ל מתרין סמרוהי הכד"א (ע"ג) ולצלע המשכן דמתרגמינן ולסטר משכנא וגו'. רבי תנחומא בשם ר' בנייה ור' ברכיה בשם ר' אלעזר אמר בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון גולם בראו. והיה מוטל מסוף העולם ועד סופו. הה"ד (תהלים קל"ג) גלמי ראו עיניך וגו'. רבי יהושע בר נחמיה ור"י בר סימון בשם ר"א אמר. מלא כל העולם בראו. מן המזרח למערב מגין שנא' (ע) אחר וקדם צדתי וגו'. מצפון

מראה מקומות
י ילקוט סדר
זו. זכר סדר
למרי דף ט'
יא עין מוסף
סמדרין י"ז ד"ס
שדע. ועין
מס פרק כ'
מוס' ד"ס למני.
ועין מוס' י"א
כי חיות כנס
כו' הן ימי הן
מג. והכן.
זכר סדר גלה
דף קע"ד.
שח"ט מזמור
קל"ט. זכר
בראשית דף מ"ז:
א ויקרא רם
ס' י"ד.
מחומא ס'
ושח"ט מזמור
קל"ט: ב נרכות
פרק כדלוס.
עירובין דף י"ח.
לקמן פרק י"ז
ס' ה'. זכר
סמדר. זכר
סדר בראשית
דף כ"ד ע"ב.
זכר סדר תריע
זכר ר"ס סדר
במזכר. שח"ט
מזמור קל"ט.
ועין תגינת דף
י"ב. ב"ר פרשה
כ"א ופרשה כ"ד.
שח"ט מזמור
קל"ט. תגינת
דף י"א. סמדרין

Vertaling Midrasj Beresjiet Raba 8:1

- En God zei: “laat ons de mens maken” etc. (Genesis, *Beresjiet* 1:26). Rabbi Jochanan gaf het volgende commentaar: (in de Psalmen, *Tehilliem* 139:5) staat: “U hebt mij gevormd achterwaarts en voorwaarts” en hierop gaf hij het volgende commentaar: indien de mens (als individu) waardig genoeg is geweest (in zijn leven) dan geniet hij van beide werelden (de huidige wereld, de *olam haba*, de komende wereld), want er is gezegd: “U hebt mij gevormd achterwaarts en voorwaarts” [dat wil zeggen: van een eerdere (deze) wereld en een latere (komende) wereld]. Maar indien (de mens zich) niet (waardig heeft gedragen) dan moet hij volledig rekening en verantwoording afleggen (voor zijn wangedrag), omdat er gezegd is (Psalmen, *Tehilliem* 139:5): “en legde uw handpalm op mij”. Rabbi Jirmija ben Elazar zei: toen de Heilige geloofd zei Hij de mens Adam schiep, schiep Hij tweeslachtig als een Androginos, hermafrodiet (biseksueel), want er wordt gezegd (Genesis, *Beresjiet* 5:2): “mannelijk en vrouwelijk schiep Hij deze en hij noemde dezen mens, Adam”.
- Rabbi Samuël ben Nachman zei: toen God Adam schiep, schiep hij hem met twee gezichten en Hij scheidde deze en scheidde ook de rug tot twee ruggen die hij gemaakt had één rug aan de ene en één rug aan de andere kant. Hier werd een kritische vraag over gesteld: maar er is toch geschreven (Genesis, *Beresjiet* 2:21): “En Hij nam één van zijn ribben”? Maar hij antwoordde: “*mitsalotav*” betekent “van zijn twee zijden” [en niet van één (van zijn rib)ben]. (En hoe bewijs ik dat?) Uit de zinsnede (in de Tora in Exodus, *Sjemot* 26:20): “en aan de tweede zijde (*tsela*) van de Tabernakel etc.” Rabbi Tanchoema zei in naam van Rabbi Benaja en Rabbi Berechja, die dit zeiden in naam van Rabbi Elazar: “Hij (od) schiep de mens als een levenloze Golem (gevoerd uit kleileem) dat zich uitstreckte van het ene tot het andere eind van de wereld en aldus is er geschreven (Psalmen, *Tehilliem* 139,16) : “Uw ogen zagen mijn lemen ongevormde substantie”. Rabbi Jehosjoea ben Nechemja zei: God schiep de mens zodanig dat hij als het ware (door zijn potentie) de hele wereld vulde en hoe weten wij dat hij (als het ware) van het oosten tot het westen (zich uitstreckte) aanwezig was? Omdat er gezegd is: “U heeft mij gevormd van achteren (*achor*) en naar voren (*kedem*) (*kedem* betekent oosten betekenen, zie Genesis, *Beresjiet* 3:24). En van het noorden naar het zuiden? Omdat er gezegd is (Deuteronomium 4:3): “Sedert de dag dat God (de mens) Adam op aarde schiep van het ene eind van de hemel tot het andere eind”.

Wist u dat de Talmoed spreekt over geslacht ambiguïteit!

- We zouden misschien denken dat gender ambiguïteit voortvloeit uit de denkwereld na het feminisme, maar de rabbijnen van de Talmoed (en dus vanaf de berg Sinai) zijn erg gefascineerd geweest bij de uitzonderingen en de marges rondom het geslacht gedurende de laatste 2000 jaar!